BIBLIOTECILE PUBLICE ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE A REPUBLICII MOLDOVA

PUBLIC LIBRARIES IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN INTEGRATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 027.5:327:061.1UE(478) **https://doi.org/10.59295/spd2024s.22**

Diana SILIVESTRU,
ORCID: 0000-0002-5946-178X
e-mail: diana.silivestru@mc.gov.md
Ministerul Culturii al Republicii Moldova

Summary. *The paper presents recent initiatives carried out by the Ministry of Culture in order to improve the legislative and normative framework in the field of librarianship and information science. The article details the activity of public libraries and the impact of European integration on them, highlighting the essential role of the Ministry of Culture in promoting European cultural values and modernizing libraries. Attention is drawn to the most important national and international policy documents and programs that guide the development of libraries in Moldova, emphasizing their importance for alignment with European standards. The article examines the general research methods used in the field of librarianship and information science, with an emphasis on the comparative analysis of public policies and the national regulatory framework. International and national policy documents, as well as the national normative framework that refers to the integration process of the Republic of Moldova through the prism of libraries, served as materials.*

Keywords: *European integration, European path, national and European regulatory framework, public libraries, Ministry of Culture of the Republic of Moldova.*

Cuvinte-cheie: *integrare europeană, parcurs european, cadru de reglementare național și european, biblioteci publice, Ministerul Culturii al Republicii Moldova.*

INTRODUCERE

Ministerul Culturii își desfășoară activitatea în baza Constituției Republicii Moldova, Legii nr. 136/2017 cu privire la Guvern, Legii nr. 98/2012 privind administrația publică centrală de specialitate, Hotărârii de Guvern nr. 147/2021 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Culturii, precum și în baza actelor normative și administrative aferente domeniilor gestionate. În conformitate cu prevederile H.G. nr. 147/2021, cu modificările și completările ulterioare, Ministerul Culturii este organul de specialitate al administrației publice centrale, care elaborează și asigură aplicarea strategiei și politicilor în domeniul culturii. Pornind de la așteptările oamenilor de cultură și având în vedere provocările majore cu care se confruntă Republica Moldova, Ministerul Culturii și-a concentrat activitatea și continuă să o facă pe realizarea obiectivelor fundamentale, structurate conform Programului de activitate al Guvernului „Moldova prosperă, sigură, europeană” [1].

La 23 iunie 2022, Republica Moldova a obținut statutul de țară candidată la Uniunea Europeană (UE). Decizia UE s-a bazat pe avizul favorabil al Comisiei Europene, după evaluarea chestionarului completat, în contextul cererii de aderare depuse de Republica Moldova în martie 2022 [2]. Primul raport al Comisiei Europene privind progresele înregistrate de Republica Moldova în politica de extindere a UE a fost publicat la 8 noiembrie 2023 recomandând deschiderea negocierilor de aderare [3]. În raportul său pentru 2023, Comisia Europeană a declarat că Republica Moldova a înregistrat progrese importante în ceea ce privește cele nouă etape identificate de Comisie în avizul său din 2022.

Decizia istorică din 14 decembrie 2023 de deschidere a negocierilor pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană a reconfirmat prioritatea absolută pentru activitatea Guvernului și a Ministerului Culturii de avansare în parcursul spre integrarea europeană, măsurile pentru ridicarea nivelului de pregătire pentru aderarea Republicii Moldova la UE și pentru alinierea legislației naționale la legislația UE fiind integrate transversal în toate domeniile de dezvoltare social-economică și culturală a țării.

În scopul valorificării oportunităților ce rezultă din statutul de țară candidată pentru aderare la UE, o prioritate a Ministerului Culturii a țintit consolidarea sectorului biblioteconomie și știința informării, industriei editoriale și industriei cărții și lecturii, fiind dezvoltate în acest sens, mecanisme pentru acordarea suportului financiar din bugetul de stat pentru organizații de cultură, biblioteci publice și școlare, precum și editori din Republica Moldova. În paralel cu îndeplinirea recomandărilor pentru aderarea la Uniunea Europeană, precum și cu fortificarea capacităților instituțiilor subordonate, la nivel sectorial, Ministerul Culturii și-a orientat eforturile pornind de la susținerea organizațiilor necomerciale ce desfășoară activitate biblioteconomică și editorială, suplinirea colecțiilor de carte ale bibliotecilor din țară cu carte românească și valoroasă și până la promovarea culturii lecturii și dezvoltarea competențelor de lectură în rândul populației.

Astăzi, în Republica Moldova, bibliotecile publice joacă un rol esențial în parcursul către integrarea europeană, oferind un loc de întâlnire și cunoaștere pentru comunitatea locală. Aceste instituții nu sunt doar niște simple depozite de cărți, ci reprezintă centre vii de educație și cultură, care facilitează accesul la informație vitală despre Uniunea Europeană și promovează valorile europene într-un mod tangibil.

MATERIALE ȘI METODE

Metodele generale de cercetare în domeniul biblioteconomie și știința informării, cu accent pe integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană, sunt orientate pe sistematizarea principalelor acte oficiale de reglementare și pe evaluarea impactului acestora în contextul european. Evaluarea impactului acestor reglementări în procesul de integrare europeană a Republicii Moldova presupune analizarea modului în care standardele și practicile europene în domeniul biblioteconomie sunt reflectate și implementate în legislația și politicile naționale.

A fost aplicată metoda de analiză – cu care au fost evidențiate documente de politici publice și acte normative esențiale ce reglementează domeniul bibliotecilor. Drept materiale au servit documentele de politici internaționale și naționale, precum și cadrul normativ național care se referă la procesul de integrare a Republicii Moldova prin prisma bibliotecilor, precum și cele mai importante rezultate înregistrate din perioada anilor 2014 – 2024.

Pentru domeniul său de competență, Ministerul Culturii asigură îndeplinirea obligațiilor derivate din statutul țării în calitate de stat candidat la Uniunea Europeană. În acest sens, ministerul are responsabilitatea de a transpune și implementa legislația europeană relevantă în domeniul cultural, precum și de a monitoriza aplicarea acesteia. Potrivit capitolului 25 (cooperarea în domeniul culturii, al politicii audiovizuale și al mass-media) din titlul IV din **Acordul de asociere cu Republica Moldova,** Republica Moldova se angajează să își apropie progresiv legislația de următoarea legislație a UE și de o serie de instrumente internaționale în termenele stipulate [4].

În acest sens, principalele atribuții ale Ministerului Culturii includ:

- *Transpunerea legislației UE*. Ministerul are obligația de a adapta legislația națională la standardele și directivele europene în domeniul cultural. Aceasta implică revizuirea și actualizarea cadrului legislativ național pentru a asigura conformitatea cu normele europene.
- *Crearea și remodelarea cadrului juridic.* În cazul în care legislația națională existentă nu corespunde cerințelor UE sau nu acoperă anumite aspecte, Ministerul Culturii trebuie să dezvolte și să implementeze acte normative noi sau să modifice cele existente pentru a reflecta standardele europene.
- *Implementarea și monitorizarea aplicării legislației.* Ministerul are responsabilitatea de a asigura aplicarea efectivă a legislației europene și naționale în domeniul cultural. Acest lucru include monitorizarea respectării standardelor și a raportării periodice către instituțiile europene relevante.
- *Promovarea cooperării internaționale în domeniul cultural.* În calitate de stat candidat la UE, Republica Moldova este implicată în diverse programe și inițiative europene în domeniul cultural. Ministerul Culturii facilitează cooperarea bilaterală și multilaterală în acest sens, promovând schimburile culturale și dezvoltând parteneriate strategice cu alte state membre UE și organizații internaționale.

La nivel național, cadrul normativ național urmează a fi adaptat treptat la cerințele și recomandările internaționale și europene în domeniul biblioteconomie și științei informării. Legi și hotărâri de Guvern privind organizarea și funcționarea bibliotecilor, gestionarea colecțiilor și promovarea accesului la informație urmează a fi revizuite și actualizate pentru a sprijini integrarea Republicii Moldova în UE și pentru a asigura conformitatea cu standardele internaționale de calitate și eficiență în domeniul cultural și informațional.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Planul de lucru al UE în domeniul culturii pentru perioada 2023 - 2026 aprobat prin Rezoluția Consiliului Uniunii Europene, în 2022/C 466/01 evidențiază valoarea intrinsecă a culturii și subliniază despre „consolidarea rolurilor multiple ale bibliotecilor ca puncte de acces către operele culturale, competențe și valorile europene și ca mijloace de transmitere a acestora. Potrivit sursei citate: „bibliotecile aduc o contribuție semnificativă la consolidarea democrației, la implicarea cetățenilor și la activitățile de participare publică în întreaga UE, inclusiv în zonele rurale și îndepărtate, inclusiv în regiunile ultraperiferice. Bibliotecile sunt deschise unor grupuri diverse, dezvoltă programe și activități care reflectă provocările actuale ale societății și oferă acces la informații pluraliste și fiabile și la conținut cultural divers în medii sigure și accesibile. Sunt puncte esențiale de acces la datele locale și indigene, cunoștințe, cercetare și cultură” [5].

Aceste direcții și obiective reflectă angajamentul Uniunii Europene în promovarea culturii, educației și accesului la informație în întreaga Europă prin intermediul bibliotecilor, ca piloni esențiali ai societății, bazați pe cunoaștere și incluziune.

În perioada 2014-2024, în domeniul biblioteconomie și știința informării au fost identificate mai multe priorități și rezultate majore care au contribuit la evoluția și adaptarea sectorului la schimbările contemporane. Iată câteva dintre aceste exemple:

Bibliotecile din Republica Moldova au un potențial intelectual și informațional important și contribuie la realizarea proiectului de țară – integrarea europeană, care este și proiectul domeniului biblioteconomie și știința informării. În cadrul Forumului Managerilor din Sistemul Național de Biblioteci, 2023, cu genericul „Implicarea bibliotecilor în susținerea și realizarea Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030””, au fost stabilite prioritățile de activitate pentru anul 2024 și au fost oferite reperele pe care se va axa activitatea bibliotecilor de toate tipurile din Republica Moldova.

Astăzi, cele 2 563 de biblioteci și filiale de toate tipurile, 3 934 de specialiși în domeniu și peste 58 milioane unități materiale *contribuie la realizarea acestui deziderat prin:* implicarea în distribuirea materialelor informative elaborate de Guvern; Promovarea informației despre beneficiile integrării în UE; Combaterea știrilor false; Promovarea informației/ materialelor informative despre proiectele sociale, infrastructurale (reparația drumurilor, spitalelor, școlilor), economice și de mediu finanțate de UE; Aderarea la campaniile naționale de informare și educare despre UE; Organizarea activităților diferentiate având ca țintă următoarele grupuri de cetățeni: populație de la sate, populație de la orașe, bugetari, pensionari, tineri etc; Dezvoltarea parteneriatelor cu implicarea instituțiilor și persoanelor care se bucură de încredere în comunitate; Organizarea unor concursuri de eseuri sau de desene pe tema „Cum văd eu Moldova Europeană”; Implicarea voluntarilor precum și Crearea și promovarea infograficelor despre investițiile UE la nivel de țară și în localități.

Modernizarea legislației și a cadrului de reglementare în domeniul bibliotecilor în corespundere cu tendințele actuale la nivel mondial și Liniile directoare

pentru legislația și politicile de bibliotecă în Europa, elaborate de Consiliul Europei și EBLIDA, constituie un alt exemplu. La 20 iulie 2017, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat noua Lege cu privire la biblioteci, care include elemente cheie ale viziunii moderne asupra bibliotecilor: oferirea serviciilor moderne axate pe necesitățile utilizatorilor; accesul gratuit la Internet și implicarea bibliotecilor în educația digitală; respectarea principiului incluziunii; dezvoltarea parteneriatelor; diversitatea colecțiilor și digitalizarea. Ultimele amendamente fiind adoptate în luna octombrie 2023.

Implicarea bibliotecilor în dezvoltarea literației și diversificarea programelor de promovarea a lecturii. Bibliotecile publice implementează proiecte și programe, care contribuie la literația timpurie și promovarea lecturii de la cea mai fragedă vârstă. De asemenea, bibliotecile desfășoară programe și campanii de promovare a lecturii la nivel național (Programul national *Lectura Central, Să citim împreună!*), dar și programe locale (*Bătălia cărților, Chișinăul citește*).

Bibliotecile publice au devenit adevărate centre comunitare, care participă la implementarea unor proiecte în comunități și dezvoltă parteneriate cu organizații non-guvernamentale și cu sectorul privat. Bibliotecile publice contribuie la dezvoltarea comunităților, fiind inițiatoare sau implicându-se în implementarea unor proiecte de îmbunătățire a infrastructurii locale, de amenajare a spațiilor publice și de protejare a mediului, proiecte educaționale și culturale, realizate cu sprijinul programelor UE, a agențiilor de dezvoltare din țările europene (Elveția, Suedia, Cehia, Polonia, România etc.) și alte țări, sau a programelor Guvernului Republicii Moldova (Satul european).

Bibliotecarii beneficiază de mai multe oportunități pentru formare continuă și schimb de experiență. Grație proiectelor și programelor susținute de IREX Moldova, IREX Europa, EU4Culture și altele, bibliotecarii au beneficiat de programe de mobilitate în Polonia, Grecia, SUA, România, Germania, Suedia etc.

Bibliotecile din Republica Moldova au aderat la proiecte de dezvoltare biblioteconomică promovate de instituțiile de profil europene precum: Conferința Directorilor Bibliotecilor Naționale Europene (CENL), Biroul European al Asociațiilor de Biblioteci, Informare și Documentare (EBLIDA). Au participat la proiecte europene precum: Biblioteca europeană, Biblioteca Digitală Europeana, CALIMERA, FUMAGABA, PULMAN-XT etc. Bibliotecile sprijină, promovează și se conduc în activitate de Manifestul bibliotecilor pentru Europa (2019), Manifestul bibliotecilor pentru un viitor sustenabil, pregătit în ajunul alegerilor UE 2024 [6, pag. 8].

Recomandările forurilor naționale și respectiv ale Centrelor Biblioteconomice Naționale privind activitatea bibliotecilor din Republica Moldova pe termen scurt și mediu sunt fundamentate pe: Rezoluția Consiliului privind planul de lucru al UE în domeniul culturii pentru perioada 2023-2026, aprobată în decembrie 2022; Planul Strategic 2023-2027 al Fundației Conferința Directorilor Bibliotecilor Naționale Europene și alte documente relevante pentru domeniul biblioteconomie și știința informării.

Un document reper pe termen scurt și mediu pentru activitatea bibliotecară reprezintă Planul de acțiuni a Guvernului pentru anul 2024 [7] și Planul național de dezvoltare

pentru anii 2024-2026 [8], care a fost aprobat de Cabinetul de miniștri, la inițiativa Cancelariei de Stat. Documentul a fost elaborat pentru a operaționaliza prevederile Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, a Programului de activitate a Guvernului „Moldova vremurilor bune” și angajamentelor internaționale, inclusiv Acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană, Agenda de Asociere RM-UE 20212027, angajamentelor care derivă din statutul de țară candidată pentru aderare la UE și Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030 [6, pag. 10].

Alte priorități fiind confirmate de elaborarea și aprobarea unor acte normative și rezultate relevante ale ministerului în perioada 2023 – 2024, pe domeniul bibliotecilor, se referă la:

1) *Elaborarea și Aprobarea Legii nr. 12/2024 privind Fondul național al culturii.* Cu circa 28,6 mln de lei în 2024, Fondul va susține proiecte elaborate de organizații necomerciale din domeniul culturii, industriei cărții și lecturii, traduceri literare și reviste culturale; din domeniul arte, studii și analize, inclusiv activități de formare profesională continuă, programe de dezvoltare culturală locale, programe de rezidență și mobilitate artistică și culturală [9].

2) Aprobarea *Regulamentului cu privire la modul de calcul, repartizare, utilizare şi evidenţă a transferurilor cu destinaţie specială pentru susţinerea tinerilor absolvenți din domeniul culturii*, aprobat prin HG 392/2024. Astfel, absolvenții instituțiilor de învățământ superior, profesional tehnic postsecundar care, în următorii trei ani după absolvire, se vor angaja și vor desfășura activitate în organizații de cultură, case de cultură, muzee și biblioteci, în orașe sau sate (comune), în primii 3 ani de activitate vor beneficia din contul bugetului de stat, în condițiile stabilite de Guvern, de dreptul la o indemnizație unică în mărime de 120 mii lei, pentru absolvenții instituțiilor de învățământ superior, precum și de o indemnizație unică în mărime de 90 mii lei, pentru absolvenții instituțiilor de învățământ profesional tehnic postsecundar.

3) Aprobarea prin HG nr. 817/2023 a *Regulamentului cu privire la mecanismul de finanțare a revistelor culturale din mijloacele bugetului de stat, precum și Regulamentul cu privire la mecanismul de finanțare pentru traducerea și editarea cărții în străinătate,* aprobat prin HG nr. 113/2024.

4) În anul 2022, pentru a promova și a celebra importanța cărții și lecturii și dezvoltarea competențelor de lectură, a fost instituită Ziua Națională a Lecturii în Republica Moldova, *prin Hotărârea Parlamentului nr. 83/2022 pentru modificarea pct.1 din Hotărârea Parlamentului nr. 433/1990 privind zilele comemorative, sărbătorile legale și zilele de odihnă în Republica Moldova*, în data de 14 februarie, zi în care s-a născut marele poet Grigore Vieru. Această inițiativă își propune să consolideze cultura lecturii și să stimuleze interesul pentru lectură și cunoaștere printre cetățenii de toate vârstele. În acest sens, în perioada 2022-2024 au fost susținute și sunt în continuare promovate acțiuni culturale majore la nivel național, dedicate cărții și Zilei Naționale a Lecturii, precum: *Proiectul Național de Promovare a Lecturii: Cartea Deschisă, organizat sub patronajul Preşedintei Maia Sandu; Proiectul de promovare*

a Lecturii inițiat de Uniunea Editorilor în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova; Campania Națională de promovare a lecturii „Să citim împreună!”; Salonul Internațional de Carte pentru Copii și Tineret; Salonul Internațional de Carte Bookfest Chișinău; Programul Național Lectura Central; Zilele Literaturii Române la Chișinău, etc. Edițiile acestor programe, în anul 2024 se desfășoară cu genericul „Promovarea valorilor europene prin lectură” și au drept scop dinamizarea activităților organizate de biblioteci și instituții adiacente în vederea cunoașterii spațiului spiritual valoric european. Astfel, prin marcarea Zilei Naționale a Lecturii, Republica Moldova afirmă angajamentul său față de valorile culturale și educaționale, consolidând în același timp rolul esențial al bibliotecilor și al instituțiilor culturale în viața comunităților locale și naționale.

Aceste priorități și rezultate majore din perioada 2014-2024 evidențiază angajamentul continuu al bibliotecilor în a răspunde provocărilor și oportunităților într-o lume digitalizată și în continuă schimbare, consolidându-și rolul esențial în sprijinirea educației, culturii și accesului la informație în societate.

CONCLUZII

În ce privește cultura scrisă, Ministerul Culturii va continua să sprijine bibliotecile, în temeiul Legii nr. 160/2017. Va fi susținută în continuare participarea la târguri internaționale de carte, dar și activități legate de programul de editare și achiziție de carte pentru biblioteci, conform *Legii nr. 939/2000 cu privire la activitatea editorială* și HG nr. 256/2013, susținerea revistelor culturale și traduceri/editare de carte în străinătate, în baza *Regulamentului privind mecanismul de finanțare a revistelor culturale de la bugetul de stat*, aprobat prin HG nr. 817/2023 și *Regulamentului privind mecanismul de finanțare de la bugetul de stat pentru traducerea și editarea cărților naționale în străinătate*, aprobat prin HG nr. 113/2024.

În perspectiva viitoare, continuarea alinierii legislației și practicilor bibliotecilor publice la standardele europene va rămâne o prioritate esențială. Este importantă consolidarea capacității instituționale și promovarea inovării în domeniul biblioteconomic pentru a sprijini dezvoltarea durabilă și progresul continuu în contextul integrării europene a Republicii Moldova. Cu toate acestea, bibliotecile publice din Republica Moldova se confruntă și cu diverse provocări în contextul integrării europene, cum ar fi necesitatea de a atrage fonduri suplimentare pentru modernizare și dezvoltare, adaptarea la standardele europene de calitate și eficiență, și asigurarea unei guvernanțe transparente și profesioniste. În concluzie, bibliotecile publice sunt piloni importanți în promovarea valorilor europene și în sprijinirea cetățenilor în a deveni membri activi și informați ai comunității europene. Prin facilitarea accesului la informație, educație, cultură și competențe, acestea contribuie semnificativ la integrarea europeană și la dezvoltarea unei societăți bazate pe cunoaștere și coeziune.

REFERINȚE

1. Program de activitate al Guvernului „MOLDOVA prosperă, sigură, europeană”. În: https://gov.md/ro/advanced-page-type/government-activity-program [Accesat 27.06.2024].
2. Recomandarea nr. 1/2022 a Consiliului de asociere UE-Republica Moldova din 22 august 2022 privind Programul de asociere UE-Republica Moldova [2022/1997]. În: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/86e5839e-5108-11ed-92ed-01aa75ed71a1/language-ro [Accesat: 25.06.2024].
3. Primul raport al Comisiei Europene privind progresele înregistrate de Republica Moldova în politica de extindere a UE. În: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/moldova-report-2023_en [Accesat 24.06.2024].
4. ACORD DE ASOCIERE între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte. În: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A22014A0830%2801%29. [Accesat 25.06.2024].
5. Rezoluția Consiliului Uniunii Europene, privind planul de lucru al UE în domeniul culturii pentru perioada 2023-2026, aprobat în 2022/C 466/01. În: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32022G1207%2801%29 [Accesat: 26.06.2024].
6. Biblioteca – spațiu de promovare a valorilor europene : Suport metodologic. În: http://moldlis.bnrm.md//handle/123456789/2000 [Accesat 25.06.2024].
7. Planul de acțiuni al Guvernului pentru anul 2024. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139891&lang=ro [Accesat 23.06.2024]
8. Planul național de dezvoltare pentru anii 2024-2026. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141019&lang=ro [accesat 2024-01-02].
9. Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027. În: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139891&lang=ro. [Accesat 23.06.2024].